

Inledning

Målet med projektet har varit att undersöka och beskriva "byggforskningssituationen" i ett antal central- och östeuropeiska länder. Bakgrunden till detta var att Byggforskningsrådet (BFR) och den svenska byggforskningen saknade kunskap om situationen i dessa länder efter frigörelsen från det sovjetiska eller andra kommunistiska styren. De länder som valdes ut för en studie var: Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tjeckien, Slovakien, Slovenien och Ungern. Samtliga dessa länder underhandlar med EU om medlemskap i EU.

Före 1998 fanns en förhållandevis god kännedom om byggforskningen i dessa länder även om utbytet mellan Sverige och dessa länder inte var så stort, om man bortser från Ungern. Avtal om samarbete kring byggforskning fanns tecknat mellan Sverige respektive Ungern, Polen och Sovjetunionen. Det mest omfattande avtalet fanns mellan Sverige och Ungern och detta var i kraft under perioden 1985 till 1988.

Studien som finansierats av Byggforskningsrådet har utförts under år 2000 med slutrapportering i början på 2001.

Sammanfattning

Byggforskningssituationen i åtta central- och östeuropeiska länder har undersökts och sammanställts i denna rapport. De aktuella länderna (Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tjeckien, Slovakien, Slovenien, Ungern) har haft olika ställning inom den kommunistiska sfären. Estland, Lettland och Litauen var en del av Sovjetunionen under det att Polen, Tjeckoslovakien (nu Tjeckien och Slovakien) och Ungern var kommunistiska regimer var knutna till Sovjetunionen. Slovenien var tidigare en delstat i Jugoslavien, men bröt sig loss i och med Jugoslaviens sönderfall.

Folkmängderna i de olika länderna varierar stort med Polen som det största landet med en folkmängd på 38 millioner invånare och Estland med enbart 1,4 millioner invånare.

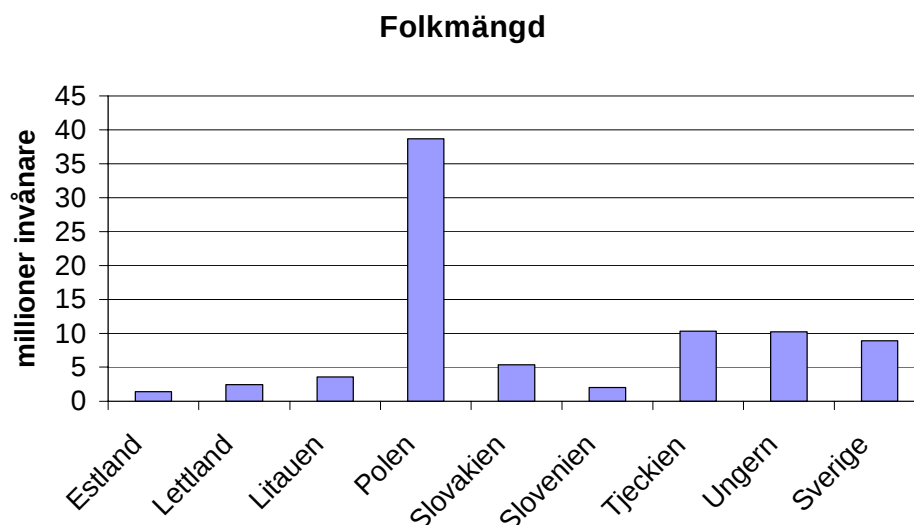

Fig 1. Folkmängd

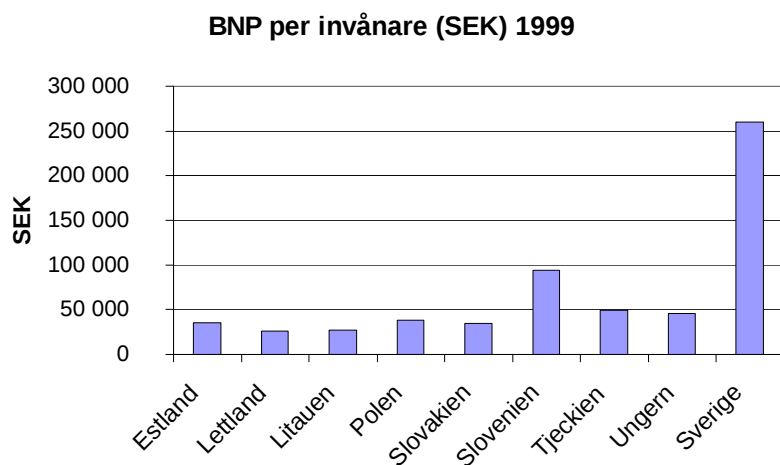

Fig. 2. BNP per invånare

Ser man till ländernas ekonomier så framstår Slovenien som det rikaste landet samtidigt som det är det till ytan det minsta landet.

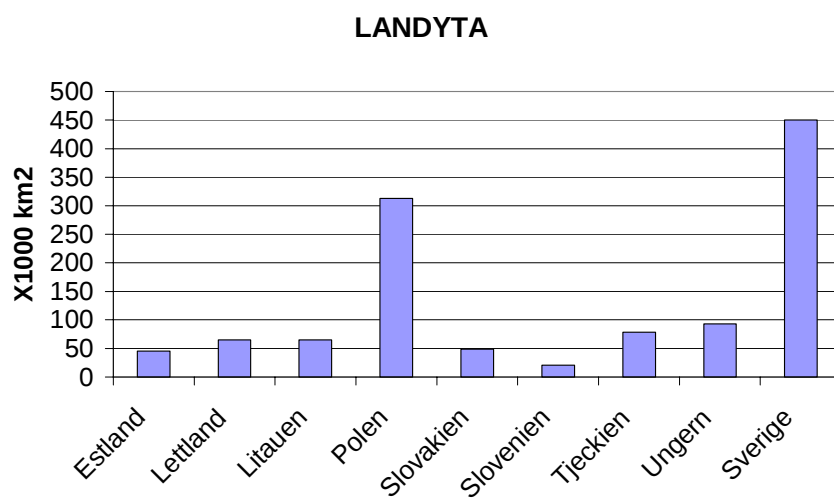
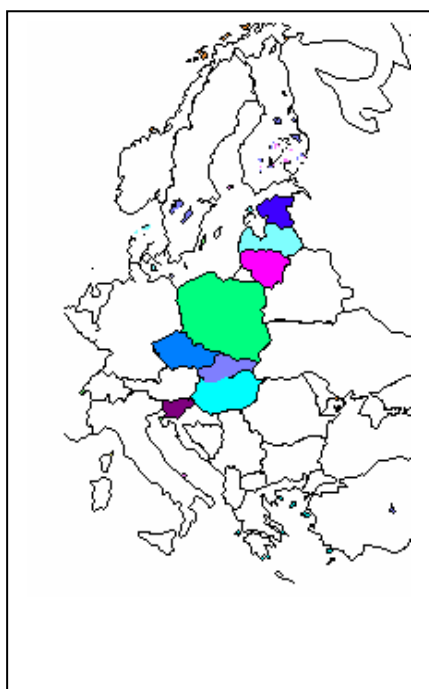

Fig. 3. Ländernas ytor

Samtliga länder är i full färd med att anpassa lagar, normer, ekonomi, infrastruktur, miljöskydd, etc för att kvalificera sig för medlemskap i EU.

Flertalet av dessa länder betalar avgifter till EU för att kunna delta i de olika EU-programmen. Genomgående är länderna mycket framåt när det gäller att medverka i olika EU-program. Slovenien är ett av de fyra länder, nuvarande EU-länder inkluderade, som deltar i flest EU-projekt.

De åtta länderna som sträcker sig från Adriatiska havet till Finska viken är olika på många olika sätt bl a vad avser storlek, befolkning, ekonomi, och historia men flera av dem har likartade problem på t ex flerbostadssidan. Under sovjettiden ägdes bostadshusen av staten, kommunen eller möjligen kooperativ. Hyrorna var förhållandevis låga. Viss service tillhandahölls av den statliga eller kommunala ägaren. Energin för uppvärmning och el var billig. Det fanns inga privat ägda lägenheter. I och med frigörelsen från Sovjetunionen förändrades situationen radikalt.

Lägenheterna delades ut (mot smärre avgift) till de boende och organisationen för service och underhåll upphörde. Energipriserna ökade kraftigt. I flera av länderna är nu 95-97% av de enskilda lägenheterna i flerbostadshusen privat ägda mot tidigare 0%.

Bostadsenheter per 1000 invånare

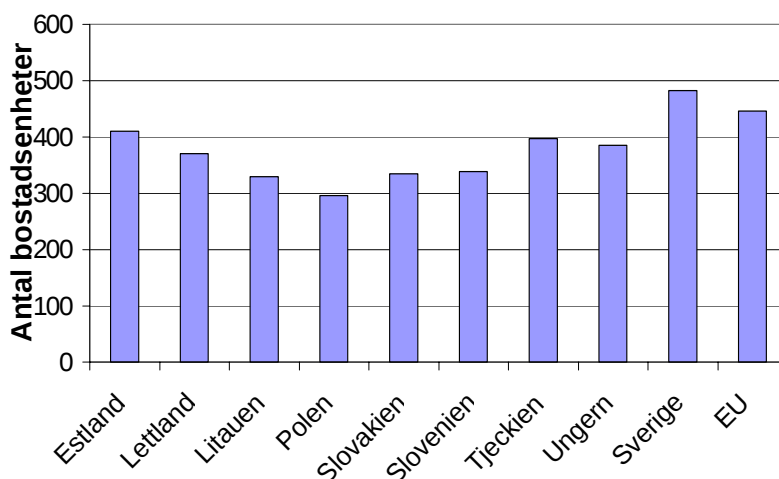

Fig. 4. Bostadsenheter per 1000 invånare. Sveriges värde samt genomsnittet för EU visas

De problem som finns med bristande värmeisolering, organisation av service, underhåll och reparationer har varit huvudfrågor för byggforskning i respektive land. Det intryck man får är att de tekniska problemen är utredda vad gäller reparation, energibesparing, tilläggsisolering, etc men att det nu återstår att finansiera och organisera arbetet med underhåll och reparation samt skapa fungerande ägarföreningar.

I inget av de aktuella länderna finns något enskilt forskningsråd för finansiering av forskning inom den byggda miljöns område. Forskningsråden är alla multidisciplinära, men det finns alltid någon underkommitté som har hand om technical science där den byggda miljöns FoU-ansökningar behandlats.

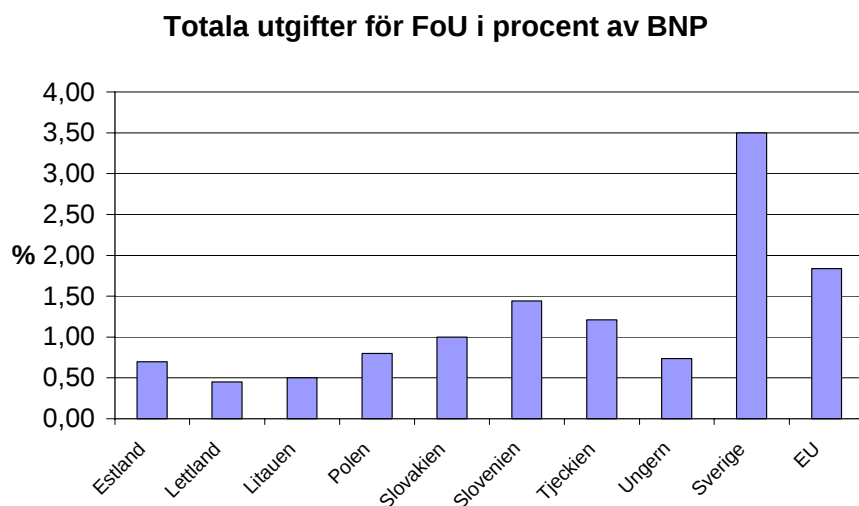

Fig. 5. Utgifter för FoU inklusive statlig och privat finansiering

Några genomgående intrycket från undersökningen är att:

- byggforskning inte är prioriterad
- "gamla" byggforskningsinstitutioner har upphört eller är på avveckling eller knyts till de tekniska universiteten
- EUs olika program har mycket större betydelse för byggforskningen än projektanslagen från de inhemska forskningsråden
- byggforskningen vid universiteten prioriteras på olika sätt
- institutionen Academy of Sciences har haft ett starkt grepp om forskningvärlden i de flesta av de aktuella länderna men inflytandet minskar.
- byggfrågor hamnar ofta på miljöministerierna
- kontakten med svenska myndigheter, forskningsinstitutioner och universitet är mycket liten

Under kommunisttiden skildes undervisning och forskning åt av politiska skäl. På universiteten skedde undervisningen och vid separata forskningsinstitut utfördes forskning. Detta har nu helt förändrats. Det finns nu en klar tendens att prioritera forskning vid universiteten samt att länka forskningsinstituten till universiteten. Det kan här göras en jämförelse med vad som hände med Statens Institut för Byggnadsforskning (SIB) i Gävle. Det delades upp mellan Tekniska Högskolan i Stockholm och Uppsala Universitet.

Det framfördes starka önskemål från flera länders institutioner att få med svenska forskare på universitet och andra institutioner i olika EU-projekt och även andra projekt.